

Uniwersalne projektowanie

Jedyną wspólną cechą ludzi jest ta, że są różni

European Manual for an Accessible Built Environment,
CCPT, Utrecht 1991

Politechnika jest uczelnią, która co roku realizuje wielomilionowy plan inwestycyjny, obejmujący także remonty i modernizacje szeroko pojętej infrastruktury. Wejście w życie wspomnianej ustawy wiąże się z wprowadzeniem nierzadko dotkliwych sankcji finansowych wynikających z braku dostępności, dlatego znajomość wszelkich standardów, wytycznych i wymagań w tym zakresie jest niezwykle istotna, szczególnie w odniesieniu do osób zajmujących się projektowaniem oraz nadzorem realizacji inwestycji budowlanych. Szkolenie zaplanowano z myślą o takich właśnie odbiorcach – pracownikach różnych komórek organizacyjnych Uczelni, a w szczególności Działu Obsługi i Eksploatacji, Działu ds. Inwestycji i Administracji Domów Studenckich, a także członkach Zespołu ds. dostępności.

Zajęcia odbyły się w budynku Wydziału Architektury, a poprowadziły je dziekan Wydziału dr hab. inż. arch. **Agata Gawlak** oraz dr inż. arch. **Magda Matuszewska**. Co istotne, miały charakter warsztatowy, a zatem poza częścią teoretyczną obejmującą prelekcję z dyskusją, w osobnym terminie odbyła się niezwykle ciekawa część praktyczna.

Moduł teoretyczny (31.01.2023 r.) obejmował kluczowe zagadnienia

Zgodnie z obowiązującą od 19 lipca 2019 r. Ustawą o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, podmioty publiczne zobowiązane są do zapewnienia dostępności przez stosowanie uniwersalnego projektowania lub racjonalnych usprawnień. O tym, czym są oba te narzędzia, można było się przekonać, biorąc udział w szkoleniu organizowanym w ramach projektu *Politechnika Poznańska uczelnią otwartą dla wszystkich*.

związane z tematem dostępności architektonicznej, tj.: **ergonomia w projektowaniu** (w tym antropometria, normy), **standardy dostępności budynków** (z rozróżnieniem pojęć: projektowanie uniwersalne, racjonalne usprawnienia, dostęp alternatywny, parametry projektowe dostosowane do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami), **zasady projektowania uniwersalnego** (tym strategii projektowania, projekt dostępny a uniwersalny, przykłady realizacji architektonicznych), efektywne **systemy identyfikacji wizualnej**.

Dla większości uczestników szkolenia wymienione wyżej zagadnienia nie były niczym nowym, niemniej bardzo często to co oczywiste,

właśnie przez oczywistość staje się niewidoczne, dlatego warto konfrontować swoje doświadczenia, rozmawiać i wymieniać poglądy – wiedzieć, a uświadomić sobie tę wiedzę, to niekiedy dwie różne sprawy.

Każdy zapewne zgodzi się z poglądem, że to co nas łączy, to różnice, ale przełożenie tej tezy na projekt architektoniczny, to już zupełnie inna kwestia. **Projektowanie uniwersalne**, czyli proces planowania produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania, zawiera się w siedmiu kluczowych zasadach:

- 1) równość w korzystaniu, czyli wykluczenie stygmatyzacji
- 2) elastyczność
- 3) proste i intuicyjne korzystanie
- 4) łatwo dostępna informacja
- 5) tolerancja dla błędów
- 6) mały wysiłek fizyczny
- 7) odpowiednie rozmiary i przestrzeń.

Właściwie reguły te dają się sprowadzić do jednego, globalnego założenia: należy projektować tak, aby uwzględniać jak największe spektrum potrzeb, jak największy zakres różnic. A zatem zamiast osobnej pochylni dla wózków, tak zorganizują wejście do budynku, aby każdy bez wyjątku mógł z niego skorzystać na tych samych zasadach. Tak skonstruują pulpity, aby były wygodne dla prawy i leworęcznych. Zamiast drzwi otwieranych za pomocą klamki, które nigdy nie wiadomo w jaką stronę się otworzą, zastosują takie, które wystarczy popchnąć, a działają na dwie strony. Zaprojektują dziedzińce wewnętrzne pozwalające zorientować się w przestrzeni i łatwe w interpretacji piktogramy. Okna posadzą niżej, a przy schodach zamontują pochwytę na dwóch różnych wysokościach.

Z dyskusji, jaka wywiązała się po prelekcji, jasno wynikało, że założenia uniwersalnego projektowania są niebywale trudne do wdrożenia; że wiążą się z wieloma wyzwaniami, w dużej mierze finansowymi; że wymagają od architektów, wykonawców i producentów rzetelności i solidności, wyobraźni i wrażliwości, empatii i partycypacji...

O tym, jak papier przyjmie wszystko, a człowiek nadal będzie miał problem, można było się przekonać

podczas **praktycznej części** szkolenia z użyciem **symulatora wieku GERT** (2.02.2023 r.). Symulator to wieloelementowy zestaw, który imituje wiele niepełnosprawności wieku starszego: zmniejszenie mobilności i problemy z koordynacją, ograniczenie ruchomości głowy, sztywność stawów, utratę siły, zmienioną percepcję przestrzeni i zdolność chwytania, zwężenie pola widzenia itp. Uczestnicy szkolenia mogli wypróbować na sobie elementy zestawu i nałożyć: usztywniacze i obciążniki na kończyny, gorsety

z metalowymi bolcami, różnego rodzaju okulary ograniczające widzenie, słuchawki wygłuszające dźwięki i imitujące szумы o różnym natężeniu, bandaże żebrowe i klipsy na nos utrudniające oddychanie, rękawice usztywniające i wywołujące drżenie rąk, a do tego mieli do dyspozycji laski i wózek inwalidzki.

Po niespełna godzinie całkiem energiczna grupa przedzierzgnęła się w ekipę komandosów, która właśnie poniosła sromotną klęskę w walce wręcz. W dodatku ten obraz nędzy i rozpacz miał za zadanie przespacerowanie się po budynku, z uwzględnieniem toalet, przestrzeni wspólnych, schodów i wind. I cóż się okazało? To co na papierze spełniało wszelkie normy, w rzeczywistości okazywało się barierą, niekiedy trudną do pokonania. Osoba na wózku nie mogła otworzyć drzwi do łazienki, bo przeszkadzały jej ustawione nieopodal kosze do segregacji śmieci i mocne siłowniki domykacza. Gdy w końcu znalazła się w środku, nie było mowy o skorzystaniu z umywalki, bo miska uniemożliwiała podjechanie na taką odległość, by można było sięgnąć do

kranu. Uchwyt przy toalecie okazał się nieco zbyt delikatny, sprawiając wrażenie, że nie utrzyma ciężaru wspierającego się na nim człowieka. Windy były, tylko nie do końca wiadomo gdzie, a wjazd do niektórych sal dydaktycznych okazał się jednokierunkowy, bo trochę brakowało miejsca na manewry. Zresztą to i tak nie miało większego znaczenia, bo zasadniczo osoba na wózku sama do budynku by nie weszła – uchwyt w drzwiach wymagał jednoczesnego naciśnięcia i pchnięcia, co było nie do zrobienia, a drzwi obrotowe okazały się nieco zbyt wąskie i żwawe.

Audytorowany przez nas budynek, co trzeba jeszcze raz podkreślić, spełnia wszystkie wymogi obowiązującego prawa, niemniej w zakresie dostępności warto również korzystać z dobrych praktyk i standardów dostępności, które choć z formalnego punktu widzenia nie są obligatoryjne, to jednak znacznie zwiększają dostępność budynku dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Warsztaty niewątpliwie dostarczyły sporo uciechy, ale jednocześnie skutecznie zmusiły do refleksji nie tylko nad funkcjonalnością budynków

i rolę architektury, ale także nad ograniczeniami ciała i kruchością kondycji ludzkiej. Humanizacja architektury, szczególnie w kontekście postępującego procesu starzenia się społeczeństw, to już nie tylko ustawowy wymóg dyktujący zasady projektowania uniwersalnego, to konieczność wynikająca z potrzeb ludzi; potrzeb, których nie można traktować jako ekstrawagancji, zbędnego luksusu i zachcianek.

Sylwia Krajewska
Członek Zespołu ds. Dostępności

Warto wiedzieć

Literatura przedmiotu

Bibliografia ze strony internetowej **Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych**:
niepelnosprawni.gov.pl/a,54,projektowanie-uniwersalne

1. *Projektowanie uniwersalne. Objaśnienie koncepcji* polska wersja językowa raportu tematycznego powstała we współpracy Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych z norweskim Ministerstwem Środowiska
2. Rezolucja ResAP(2001)1 dotycząca wprowadzania zasad uniwersalnego projektowania do programów w nauczania wszystkich zawodów związanych z tworzeniem środowiska budowlanego
3. Zalecenie nr Rec(2009)8 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich o osiągnięciu pełnej integracji przez zastosowanie zasad projektowania uniwersalnego
4. *Architekci zmian. Innowacje dla osób z niepełnosprawnością* – publikacja dostępna w formacie pdf. w serwisie Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji

5. *Mieszkanie dostępne dla osób z dysfunkcjami wzroku* – w serwisie Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji.

6. *Dostosowanie budynków użyteczności publicznej – teoria i narzędzia*, Jolanta Budny

7. *Projektowanie dla wszystkich*, Jolanta Budny

8. *Projektowanie bez barier – wytyczne*, Kamil Kowalski

9. *Jak dostosować budynek*, Jolanta Budny

10. *Diagnoza głównych barier architektonicznych (2013)* – publikacja Stowarzyszenia Integracji Stołecznej Komunikacji SISKOM dotycząca barier architektonicznych w stołecznej komunikacji.

11. Standardy dostępności dla polityki spójności 2021-2027

Serwisy internetowe

www.integracja.org

www.siskom.waw.pl

www.niepelnosprawni.pl

www.budowlaneabc.gov.pl